

Toespraak bij gelegenheid van mijn 25 jarig jubileum als predikant en bij de presentatie van het boek 'Op ús eigen wize. Sân ferhalen út it bibelboek Hannelingen oer taal en kultuer.' (2 december 2015)

Beste mensen,

Vandaag ben ik op de dag af 25 jaar predikant. Op 2 december 1990 werd ik bevestigd tot 'chaplain to international students in the Netherlands'. Het was de zondag van de eerste advent. In de Bevrijdings-kerk te Wageningen verzamelde zich een bont gezelschap van familie, vrienden en collegae, internationale studenten en vluchteling-studenten. In ben dankbaar dat mijn ouders, schoonouders én grootouders (van moederszijde) daar aanwezig waren en trots getuige waren van het feit dat hun zoon dominee werd. Dat er een dominee kon voortkomen uit de boerengeslachten van de Wagenaars en de Wiersmas! Drie van hen zijn er vandaag niet meer bij. Pake Hinne en beppe Oeke zijn beide op een gezegende leeftijd overleden, respectievelijk in het jaar 2003 en 2007. Beppe Oeke hield bij die gelegenheid een ontroerende toespraak. Ze was toen nog maar 80! Mijn vader is in de winter van 2011 overleden. Wat zou hij hier graag bij geweest zijn! Ik ben op mijn beurt dankbaar en er trots op dat ik bij uitvaart van alle drie betrokken mocht zijn.

Ik was 28 jaar oud toen ik per 1 augustus 1990 door de Raad voor de Zending werd aangesteld tot predikant voor buitenlandse studenten. Ik was jong voor die functie. Maar we hadden toch ook al wel het nodige meegemaakt. We, want Sietske en ik deelden ons leven al sinds 1980. We hadden elkaar ontmoet op de middelbare school in Sneek. Samen gewoond en gestudeerd in Groningen, New York en daarna weer Groningen. In juli 1990 verhuisden we naar Wageningen vanwege mijn werk. Onze eerste zoon Jornt Wigle werd drie weken later, op 28 juli 1990, geboren. Drie dagen later begon mijn werk in de wondere wereld van buitenlandse- en vluchteling studenten in Nederland buiten de Randstad.

Jong

Ik was jong voor die functie. Want ook al hadden wij in het buitenland gewoond en gestudeerd en had ik tijdens mijn studie tientallen reizen geleid als reisleader voor

Jan Hofstra Reizen, toch was die eerste plek (te) zwaar en ingewikkeld voor een beginnend predikant. Ik had te maken met studenten die meestal ouder waren dan ik. In de kerkdienst was de culturele en religieuze diversiteit altijd groot. Ik herinner me dat in een dienst met 150 studenten in Enschede er wel 40 tot 50 nationaliteiten aanwezig waren. Van Ethiopisch Orthodox, tot Aziatisch Rooms Katholiek en Zuid Amerikaans Pentecostal. Probeer al die kikkers maar eens in één emmer te houden. Ik herinner me ook dat ik mijn goed geprepareerde preken op papier terzijde moest leggen. Dat communiceerde van geen kant. Ik moest met open vizier en met het hart op de tong hen toe(s)preken.

Met vallen en opstaan heb ik veel geleerd in die jaren. Ook van de reizen die ik in de eerste helft van de 90-er jaren voor mijn werk maakte. Met elkaar 3 maanden in Ghana, Burkina Faso, Ethiopië en Eritrea. Onze eerste adoptiezoon ontvingen wij op 2 december 1992. Leon Babatunde was geboren in Freetown, Sierra Leone, en was negen weken oud toen wij hem op Schiphol in onze armen mochten sluiten. 'Afrika' was dus nooit ver weg en loopt als een rode draad door ons leven. Van de studie in New York tot en met ons leven vandaag.

Studie New York

Ik was in 1987 naar New York gegaan om mij verder te specialiseren in de zgn. bevrijdings-theologie by prof. Dorothee Sölle (Ha, die bleek net een sabbatical te hebben). Dat ging toen in die tijd vooral over politiek en economie. Theologie ging over bevrijding van onrecht en onderdrukking. In de kerk draaide het om 'vrede, gerechtigheid en de heelheid van de schepping'. Nu denk ik nog dat dat goed geformuleerd is, maar ik thematiseer het nu anders. Ik leerde van de discussies in de Zwarte theologie en Derde wereld theologie dat er andere armoede bestaat dan alleen economische armoede. Dat onderdrukking andere gezichten heeft dan economische en politieke onderdrukking alleen. Vooral binnen de Afrikaanse theologie sprak men over een andere soort armoede. Engelbert Mveng uit Kameroen had het over antropologische armoede. Namelijk dat je beroofd bent van je taal, godsdienst, cultuur, liederen, geschiedenis, voorouders. Dat je geen identiteit meer hebt, niet meer weet wie je bent. Twee afbeeldingen van Mveng (hij was vooral kunstenaar) zijn opgenomen in mijn boek.

In de periode 1990-1997 heb ik als studenten-predikant veel kunnen optrekken met studenten van over de hele wereld. Dat was geweldig, spannend en vaak ook verdrietig. 'Mijn eerste overlijden' was van een studente uit Oeganda die aan AIDS overleed. Ik mocht er van haar beslist niet over spreken na haar dood. En ik herinner me het vluchtelingengezin uit Rwanda die hun eerste kind hadden verloren tijdens de gruwelijkheden in hun land. Ze verloren vanwege ziekte ook hun eerste kind dat ze in Nederland hadden gekregen. Ik zie me nog staan aan het graf ergens op een algemene begraafplaats in Apeldoorn met een groep ontheemde, rouwende Afrikanen.

Kumba, Kameroen

In 1998 werd ik docent systematische theologie in Kumba, Kameroen. Wat was dat een verandering voor ons. En wat een geweldige tijd! Daar doceerde ik dogmatiek, filosofie en Bijbelse theologie. Maar vooral Afrikaanse theologie! In

gesprek met de studenten leerde ik daar de echte vragen van Afrikaanse theologie, namelijk 'hoe kunnen wij echt christen zijn en tegelijk authentiek Afrikaan'? Ze wilden afscheid nemen van de Westerse kerk met z'n gewoontes, regels en theologie. De Westerse theologie gaf misschien briljante antwoorden. Maar het waren antwoorden op vragen die niet gesteld werden. De studenten wilden weten wat de godsdienst was geweest van hun voorouders. Waarom die niet goed genoeg was geweest in de ogen van de zendelingen. Hun voorouders hadden toch ook tot God gebeden en Hem vereerd? Ze wilden een kerk in de eigen taal, eigen cultuur, eigen kleren, eigen muziek, eigen architectuur. En in relatie tot hun eigen geschiedenis en voorouders. Kerk en theologie moesten gedekoloniseerd worden, los van de westerse overheersing.

Momenten van inzicht

Er gebeurt in 25 jaar veel. Maar eigenlijk ook weer niet. Een leven lang variëren we op bepaalde grondthema's die ons in het leven worden meegegeven. Daar kunnen we wel voor weglopen maar we ontkomen er niet aan. Ik meen ook altijd weer origineel te zijn in wat ik preek of schrijf, maar het zijn in retrospectief meestal variaties op dezelfde thema's. Maar soms zijn er momenten van doorbraak, van inzicht. Ik deel daarvan twee met u.

Het eerste moment was toen wij in 1987 net in New York woonden. Ik zat aan tafel in onze prachtige kamer van het neogotisch gebouwde Union Theological Seminary met uitzicht op Broadway. Ik wilde een brief schrijven aan mijn ouders, heit en mem. En plotsklaps besepte ik dat ik ze niet kon schrijven in de taal die ik altijd met hen had gesproken. Ik, die meende het te gaan maken met een studie in New York. Met een rij aan aangeleerde talen: Engels, Duits, Frans, Latijn, Grieks, Hebreeuws. Mar gjin Frysk. Mijn zogenaamde ontwikkeling had me misschien wel veel geleerd maar me ook losgemaakt van mijn eigen cultuur en oorsprong, me vervreemd van mijn eigen roots. Het was een moment van schaamte én openbaring, daar aan het raam met uitzicht op Broadway. Ik begreep hoe 'small' mijn perspectief was geworden.

Een ander moment van inzicht dat ik met u wil delen, speelt zich af in het jaar 2000. Ik gaf college aan vijftien vierdejaars studenten aan het Presbyterian Theological Seminary in Kumba (Kameroen) die bijna klaar waren om dominee te worden. Ze vroegen mij in het kader van een hoorcollege Afrikaanse theologie waarom mijn voorgangers (de zendelingen) altijd zo negatief waren geweest over de Afrikaanse godsdienst, cultuur en tradities. 'Waarom moesten wij, Afrikanen, alles loslaten om christen te worden?' En ook al was mijn eigen houding volstrekt anders dan die van mijn voorgangers (en zou ik me nooit afficheren als zending), toch deed het me pijn tot op het bot.

Toen vertelde ik hen over mijn eigen kerk en mijn eigen stam. Ik vertelde hen over mijn eigen geschiedenis. En het werd me al vertellende plotseling duidelijk dat 'mijn stam' een vergelijkbaar proces had doorgemaakt. Dat ook onze tradities te vuur en te zwaard waren bestreden door zendelingen zoals Bonifatius. Ik vertelde mijn studenten dat mijn eigen stamtaal na 1200 jaar christendom nog maar mondjesmaat wordt gebruikt in de kerk. Het werd doodstil in de klas. Ze konden

hun oren niet geloven. Vanaf dat moment wist ik dat ik terug moest naar mijn 'eigen stam', naar Fryslân, om na de periode van Afrikaanse theologie na te gaan denken over contextuele theologie in het algemeen en Friese theologie in het bijzonder.

In Kameroen hebben wij onze derde zoon gekregen, Jonas Teun. In oktober 1999 hebben wij hem vanuit het ziekenhuis van Manyemen geadopteerd. Wij hebben hem in de auto met z'n vieren opgehaald. Ook hij was nog heel jong, 14 weken oud, toen hij in ons gezin kwam. Zijn oudere broers van 9 en 7 jaar maakten het helemaal mee. Maar ook de hele seminariumgemeenschap maakte het mee. Jonas was min of meer het kind van de hele gemeenschap: the unknown baby of Manyemen Hospital. Hij werd binnen de gemeenschap van het seminarium gedoopt door de campus-dominee en vernoemd naar de directeur, zijn geadopteerde pake, rev. dr. Jonas Dah én naar zijn omke Teunis thuis in Fryslân: Jonas Teun.

Terug in Fryslân

In de zomer van 2002 kwamen wij terug in Fryslân en wel in Wurdum, vlak onder Leeuwarden. Dat was opnieuw een enorme overgang, maar we werden geweldig opgevangen. Onze kinderen hebben in die jaren de basisschool en middelbare school gevolgd. Sietske vond weer haar eigen werk als maatschappelijk werker in Heerenveen. Ik was voor het eerst gemeentepredikant en leerde het vak in Wurdum. Het was een prachtige gemeente met veel ruimte: ruimte voor inspiratie, creativiteit, experiment, taal oefening. Ik kon me geen betere plek wensen bij onze terugkeer. In de eerste jaren (2002-2005) doceerde ik ook missiologie aan de theologische faculteit in Groningen. Het kon er blijkbaar wel bij. Het was een tijd van 'tuning'. Hoe ben ik theoloog in Fryslân, zowel in de praktijk als ook in mijn denken?

Handelingen

In dat proces van nadenken over theologie in Fryslân was ik, en misschien vindt u dat gek, vaak bezig met de verhalen uit het bijbelboek Handelingen van de Apostelen. Het was me opgevallen dat Afrikaanse collega's in woord en geschrift vaak passages uit dat bijbelboek citeerden. Langzamerhand ben ik gaan begrijpen waarom 'Handelingen' zo belangrijk voor hen was.

Het boek '*Op ús eigen wize*' is een verslag van mijn ontdekkingsstocht door de verhalen van het boek Handelingen, vooral die verhalen die handelen over taal, cultuur en volken. En dat zijn er veel! Er zit namelijk een geografische ontwikkeling in dat bijbelboek. Het begint in Jeruzalem en gaat via Samaria naar Libanon en Syrië richting Turkije om uit te komen in Athene en tenslotte in Rome. Het verhaal over Jezus bleek grensoverschrijdend!

De grote vraag werd daardoor of een nieuwe niet-Joodse gelovige uit bv. Antiochië (op de grens van het huidige Syrië en Turkije) eerst ook Jood moest worden om christen te zijn. Moet deze nieuwe gelovige eerst een jarenlange catechese in het Jodendom volgen, besneden worden, Hebreeuws leren, z'n menu, gedrag en kledwijze aanpassen? Zeg maar z'n hele cultuur veranderen?

Sommigen, de 'hardliners' uit Jeruzalem, vonden dat die Antiochiër zijn heidense cultuur volledig moest loslaten. Hij moest zijn hele culturele identiteit loslaten want dat heidendom was hen een gruwel. Anderen, onder leiding van Paulus, waren van mening dat deze nieuw gelovige die bij Jezus wilde horen en hem wilde navolgen, dat best kon doen op zijn eigen wijze: in z'n eigen taal, cultuur en tradities. Paulus is in deze discussie de onvolprezen voorvechter van vrijheid en diversiteit. Hij pleit ervoor dat deze Antiochiër christen mag zijn op zijn eigen wijze. Dít discussie staat centraal in het boek Handelingen.

Op ús eigen wize

En daar gaat mijn boek '*Op ús eigen wize*' over. Het handelt over de volstrekt rare en ondenkbare verhalen van 'Hemelvaart' en 'Pinksteren'. Het handelt over het vreemde maar hilarische verhaal van de doop van een Ethiopische eunuch. Dat maakt direct duidelijk dat het evangelie bedoeld is voor buitenstaanders en buitenbeentjes. Het handelt over de bekering van een Romeinse centurio Cornelius. Maar gek genoeg loopt dat uit op de bekering van de apostel Petrus.

De 'hardliners' in Jeruzalem geven de strijd echter niet op! Zij blijven van mening dat de 'heidense christenen' zich moeten laten besnijden en bekeren tot het Jodendom. Op straffe van excommunicatie! Er volgt een heus concilie, het concilie van Jeruzalem, dat rond het jaar 50 heeft plaats-gevonden. Het hoofdstuk in Handelingen (15) daarover is niet eenvoudig, maar een essentiële theologische tekst. De uitslag van het concilie werd een onmiskenbare 'overwinning' voor de partij van Paulus. De Nigeriaanse theoloog Hilary Mbachu heeft daar trouwens een briljant boek over geschreven. Het laatste verhaal dat ik in mijn boek beschrijf, gaat over Paulus die in Europa aankomt en preekt op de Areopagus in Athene.

Yn it Frysk

Ik heb mijn boek '*Op ús eigen wize*' geschreven in het Fries. Of dat wel verstanding is blijft een vraag, maar het kón niet anders. Het boek gaat trouwens niet alleen over Fryslân. Het is in eerste instantie een uitleg van één van de theologische hoofdlijnen van het boek Handelingen. Eigenlijk geeft het boek een theologische onderbouwing voor het goed recht op een eigen theologie die niet is opgelegd van buitenaf. Daarmee geeft het boek de vrijheid aan iedere taal, ieder volk, iedere (sub)cultuur op een eigen theologie.

In het laatste hoofdstuk van het boek doe ik dat voor mijn eigen context en geef ik voorzichtig de contouren van een Friese theologie. De inhoud daarvan verklap ik nu niet, die kunt u zelf lezen. Eigenlijk vormt mijn boek een uitnodiging aan alle groepen in de wereldkerk, en vooral aan de kleine culturen die vermalen worden tussen de raderen van de dominante machten en economieën om vooral zo vrij te zijn om op eigen wijze kerk te zijn en een eigen theologie te ontwikkelen. Het boek is een oproep. Om het met de woorden van een collega uit Wales strijdlustig te zeggen: 'Stop castrating cultures'. En dus is het een uitnodiging aan 'talen, culturen en volken' om het laatste hoofdstuk zelf te gaan schrijven. Het is daarom mijn grote wens dat het boek in het Engels vertaald zal worden om die andere kleine culturen te bereiken.

Skriuwersarke

Aan het eind van mijn Wurdumer tijd kreeg ik de gelegenheid om dit op papier te zetten. Ik mocht tijdens mijn studieverlof in 2011 vijf weken vertoeven op de skriuwersarke (woonboot) van de schrijver Rink van der Velde. In die vijf weken van geconcentreerd werken heb ik acht van de twaalf hoofdstukken in eerste versie geschreven. Ik ben het Frysk Letterkundich Museum en Dokumin-taasje sintrum (FLMD) samen met het Tamminga-Piebenga fûns en het Fryske Gea zeer dankbaar voor de mogelijkheid om daar vrijgesteld een periode te kunnen schrijven. Bij het verlaten van 'de Arke' heb ik ervaren hoe Adam en Eva zich gevoeld moeten hebben bij hun verwijdering uit het paradijs.

Westerwert en Nijkleaster

Maar toen was het dan ook met de rust gedaan. Er volgden spannende tijden, namelijk of en hoe ons project Nijkleaster zich zou ontwikkelen. En of er een samenwerking tot stand kon komen tussen de stifting Nijkleaster en de gemeente Westerwert. Later voegde de landelijke Protestantse Kerk in Nederland zich daar ook bij en werd er gewerkt aan een van de eerste pioniersplekken in Nederland. Dat lukte en er kwam tot onze verrassing en vreugde ook nog een prachtig huis beschikbaar in Jorwert met goede burens! Ik werd bevestigd tot predikant voor Westerwert en tot pionierpredikant voor Nijkleaster op 1 juli 2012. Nijkleaster opende op 28 oktober 2012 en maakt sindsdien een stormachtige ontwikkeling door. Wat zijn we dankbaar voor Westerwert én Nijkleaster!

Tot slot

Dit laatste is allemaal van recente datum. Wie weet kunnen we dat in een later stadium nog eens overpeinzen. Op dit moment ben ik bijzonder dankbaar voor de 25 jaar dat ik predikant ben. In de VS en Kameroen heb ik meegemaakt dat 'kerk' 'booming business' was. Mooi, maar ook heel discutabel. Hier in Fryslân is 'kerk' bepaald geen 'booming business'. Jammer misschien, maar het geeft vooral veel mogelijkheden tot hervorming, uitzuivering en vernieuwing.

Ik sluit af met een woord van grote dankbaarheid aan Sietske. Vanaf 1980 delen we ons leven samen. En samen hebben we alle stappen gezet. Die waren niet altijd eenvoudig, wél altijd in liefde, met passie en energie, en met gevoel voor roeping. Het voorwoord van mijn boek besluit ik zo:

'By eintsjebeslút wol ik graach beneame hoe wiis ik bin mei myn frou Sietske Visser en mei de libbensreis dy't wy tegearre meitsje. Ik draach dit boek op oan ús trije bern: Jornt Wigle, Leon Babatunde en Jonas Teun. Sy binne opgroeid yn in ferskaat oan konteksten fan folken, talen en kultueren. Sy witte as gjin oar dat de tematyk fan dit boek net inkeld teory, mar op ien of oare wize altyd oan 'e oarder fan 'e dei is.'

HINNE WAGENAAR

(Utsprutsen yn it Frysk te Jorwert, 2 des. 2015)